

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

TAMER VE DİĞERLERİ - TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no: 235/02)

KARARIN ÖZET ÇEVİRİSİ

STRAZBURG

22 Haziran 2006

İşbu karar Sözleşme'nin 44 § 2. maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecek olup şekli bazı düzeltmelere tabi tutulabilir.

Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan ve (235/02) başvuru no'lu davanın nedeni bu ülkenin üç vatandaşı Fazıl Ahmet Tamer, Erol Kaplan ve Hasan Demir'in (başvuranlar) 29 Kasım 2001 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 34. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvurdur. Başvuranlar Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) önünde İstanbul Barosu avukatlarından Bayan Demir, Karagülle, Türker, Karagülle ve Filorinalı tarafından temsil edilmektedir.

OLAYLAR

F.A. Tamer 1966, E. Kaplan ve H. Demir 1967 doğumlu olup, İstanbul'da ikamet etmektedir.

İkisi avukat olan (Tamer ve Demir) başvuranlar 19 Nisan 1994 tarihinde gözaltına alınmıştır. Başvuranlar özellikle yasadışı *THKP / Yeniden Kuruluş Birliği/ Halk Kurtuluş Güçleri* örgütü üyesi olmakla suçlanmışlardır.

Başvuranlar 2 Mayıs 1994 tarihinde Cumhuriyet Savcısı tarafından dinlenmiş, 3 Mayıs 1994 tarihinde İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi (DGM) yetkili hakimi karşısına çıkarılmalarının ardından haklarında tutuklu yargılanma kararı alınmıştır.

Cumhuriyet Savcısı tarafından sunulan 11 Temmuz 1994 tarihli iddianamede başvuranlar yasadışı bir örgüte yardım ve yataklık etmek, Türkiye Cumhuriyeti Anayasal düzenini zorla değiştirmeye kalkışmak suçlarının yanı sıra, patlayıcı madde atmak, illegal gösterilere katılmak ve silahlı saldırıda bulunmak suçları ile itham edilmiştir. Savcı, TCK'nın 146 § 1. maddesinin uygulanmasını istemiştir.

5 Ekim 1994 tarihli ilk duruşmada DGM, işlenen suçun niteliğini ve delillerin durumunu göz önünde bulundurarak başvuranların tutukluluk hallerinin devamına karar vermiştir.

19 Aralık 1994'ten 26 Haziran 2000 tarihine dek çeşitli duruşmalar gerçekleştirilmiş ve işlenen suçun niteliği, kanıtların durumu dikkate alınarak başvuranların tutukluluk hallerinin devamına karar verilmiştir.

30 Mayıs 2001 tarihli duruşmada Devlet Güvenlik Mahkemesi, olayların yeniden nitelendirilmesinin başvuranlar lehine olması, davaya ilişkin tüm kanıtların bir araya getirilmesi ve tutukluluk süresinin uzunluğu gibi nedenlerle başvuranların serbest bırakılmalarına karar vermiştir.

Ulusal mahkemeler önünde dava halen devam etmektedir.

HUKUK AÇISINDAN

I. AİHS'NİN 5 § 3. MADDESİ'NİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

Başvuranlar AİHS'nin 5 § 3. maddesine aykırı tutuklu yargılanma süresinin uzunluğundan şikayetçi olmaktadır.

Hükümet bu şikayete karşı çıkmakta ve sanık sayısı ve davanın karmaşık olması dikkate alındığında, tutukluluk süresinin makul olduğunu savunmaktadır.

A. Kabuledilebilirlik hakkında

Hükümet, iç hukuk yollarının tüketilmediği itirazında bulunmaktadır. Başvuranlar CMUK'un 299. maddesine dayalı olarak mahkemelerin tutuklu yargılama kararlarına itiraz etmeliydiler.

AİHM, AİHS'nin 35 § 1. maddesinde yer alan esasları hatırlatarak uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak ancak iç hukuk yollarının tüketilmesinin ardından başvuruda bulunulacağını belirtmektedir. Bu kural öncelikli olarak Savunmacı Devlete iç hukuk düzeninde kendi olanaklarıyla ihtilafli durum hakkında başvuru olanağının tanınmasına dayalıdır. Başvurunun neticesi Devletlere haklarında öne sürülen eksiklikleri gidermeye götürmektedir. Bununla birlikte otomatik bir uygulama öngörülmediği gibi, mutlak bir yapı da bulunmamaktadır; Devletlerin yasaya riayet edilmesini denetleyerek dava koşullarını dikkate alması gerekir (Bkz. Van Oosterwijk-Belçika kararı, 6 Kasım 1980).

AİHM, başvuruların şikayet konusunun iç hukuktaki yargılama sırasında incelendiğini gözlemlemekte, dava dosyasında yer alan deliller ışığında başvuruların birçok defa serbest bırakılma talebinde bulunduklarını hatırlatmaktadır. Ayrıca, her duruşmada Devlet Güvenlik Mahkemesinin başvuruların tutukluluk hali üzerinde durduğunu, sözkonusu yargılama esnasında mahkemenin pek çok kez bu sorunu incelediğini, CMUK'un 112. maddesinin ulusal mahkemelere her duruşmada tutukluluk halinin devamının gerekli olup olmadığına resen karar verme yetkisini tanıdığını gözlemlemektedir.

Bu koşullar çerçevesinde, AİHM ulusal mahkemelerin uzun olduğu öne sürülen tutukluluk halini sonlandırma ve başvurular hakkında yapılan iddialardan kaçınma veya eksikleri giderme yetkilerinin bulunduğu itibar etmektedir (Bkz. Acunbay-Türkiye no: 61442/00 ve 61445/00, § 48, 31 Mayıs 2005 ve Temel ve Taşkın-Türkiye kararları, no: 40159/98, 14 Kasım 2002).

Bu nedenle AİHM, bu şikayetin AİHS'nin 35 § 3. maddesi uyarınca dayanaktan yoksun olmadığı tespitinde bulunmaktadır. Mahkeme ayrıca kabuledilemezliğe dair hiçbir gerekçe yer almadığından, başvurunun kabuledilebilir olduğunu kaydetmektedir.

B. Esas hakkında

AİHM, dikkate alınacak dönemin başvuranların yakalandığı 19 Nisan 1994 tarihinde başlayıp serbest bırakıldıkları 30 Mayıs 2001 tarihinde sona erdiğini ifade etmektedir. Bu süre yaklaşık olarak yedi yıl bir aydır (Bkz. Batı ve diğerleri-Türkiye kararı, no: 33097/96 ve 57834/00).

AİHM yerleşik içtihadında belirtildiği üzere tutulu bir sanığın tutukluluk süresinin makullüğü olayın özel koşullarına göre her aşamada değerlendirilmelidir.

Böyle bir durumda ulusal makamlara gözaltı süresinin makul süre sınırlarının aşılmasını gözetmek düşmektedir. Bu amaçla, olayların bütününe incelemeleri ve masumiyet karinesi, bireysel haklara saygı ilkesine yönelik istisna uyarınca kamu menfaatini meşru kılan zorunluluğun varlığını bertaraf etmeleri ve alınan kararlarda serbest bırakılma taleplerini

reddeden kararları dikkate almaları gerekir. Özellikle mevcut kararlarda yer alan gerekçelere, ilgili tarafından yapılan başvurularda itilafa mahal vermeyen olaylara dayalı olarak AİHM, AİHS'nin 5 § 3 maddesine yönelik bir ihlalin olup olmadığını tespit etmek durumundadır (Bkz. Assenov ve diğeri-Bulgaristan kararı, 28 Ekim 1998).

Bu bağlamda, bir suç işlediği gerekçesiyle tutuklanan kişiye yönelik makul şüphelerin devamlılığının *sine qua non* olmazsa olmaz koşulu tutukluluk kuralına uygunluktur, fakat kimi kez bu yeterli olmamaktadır; Mahkeme, hukuki mercilerin hürriyet hakkından yoksun bırakmaya devam etme gerekçelerinin meşruluğunu ortaya koymak durumunda olduklarını eklemektedir. Bunların «gerekli» ve «yeterli» olduğu takdirde, AİHM ulusal makamların yargı süreci boyunca yeterli ihtimamı gösterip göstermediklerinin ayrıca belirlenmesi gerektiğini ifade etmektedir (Bkz. diğeri arasında, Mansur-Türkiye kararı, 8 Haziran 1995). Davanın karmaşıklığı ve soruşturmanın özellikleri de kaydedilmesi gerekli hususlardır (Bkz. Van der Tang-İspanya kararı, 13 Temmuz 1995).

Mevcut başvuruda, Devlet Güvenlik Mahkemesi işlenen suçun niteliği, kanıtların durumu, dava dosyasının içeriği ve tutukluluk süresi gibi benzer ifadelerle başvuranların tutukluluk hallerinin devamına karar vermiştir.

AİHM, ulusal mahkemelerin, başvuranların adaletten kaçabilecekleri yönünde bir tehlikenin var olduğunu düşünmüş olabileceklerini anlamaktadır. Bununla birlikte, Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin başvuranların kişisel özel durumuna özgü olaylara değinmeden yalnızca öngörülen cezanın ağırlığını değerlendirmesi ve firar riskinin zamanla azalacağını kaydedilmesi üzücüdür (Bkz. Neumeister-Avusturya kararı, 27 Haziran 1968, Muller-Fransa kararı 17 Mart 1997).

Ulusal yargı, yedi yıldan fazla bir süre boyunca nasıl bir firar tehlikesinin sürdüğüne ve başvuranların tutukluluk hallerinin devamı doğrultusunda verilen kararların gerekçelerine açıklık getirmelidir (Bkz. diğeri arasında, Letellier kararı ve Zannouti-Fransa kararı, no: 42211/98, 31 Temmuz 2001).

Şayet «kanıtların durumu» suçun varlığı ve sürdüğü şeklindeki ciddi emareleri ortaya koyuyor ve olayların koşulları genel olarak ilgili etkenleri oluşturuyor ise de, tek başına, sözkonusu tutukluluk süresinin bu denli uzun oluşunu meşrulaştırmaya yetmemektedir (Bkz. son olarak, Katar ve diğeri-Türkiye kararı, no: 40994/98, 18 Nisan 2006).

AİHM, çoğunluğu ağır ithamlarla suçlanan sanık sayısının davayı özel karmaşık bir hale getirdiğini kabul etmektedir. Fakat bu süreçteki hiçbir gecikme başvuranlara yüklenemez.

AİHM, Devlet Güvenlik Mahkemesinin kararlarındaki gerekçelerin başvuranların sözü edilen dönem boyunca tutulu bulundurulmalarını haklı çıkarmaya yetmediği sonucuna varmaktadır. O halde AİHS'nin 5 § 3. maddesi ihlal edilmiştir.

II. AİHS'NİN 41. MADDESİ'NİN UYGULANMASI HAKKINDA

A.Tazminat

Başvuranlar Tamer ve Demir'in her biri tutulu bulundukları süre boyunca uğradıkları gelir kaybına istinaden 94.000 Euro maddi tazminat talep etmektedir. Aynı şekilde Kaplan 96.000

Euro istemektedir. Başvuranların her biri manevi tazminat olarak 75.000 Euro talep etmektedir.

Hükümet aşırı olarak nitelendirdiği bu miktarların reddedilmesi talebinde bulunmaktadır.

AİHM, tespit edilen ihlal ile öne sürülen maddi zarar arasında hiçbir illiyet bağı kuramadığından bu talebi reddetmektedir. Buna karşın, başvuruların her birine 6.000 Euro ödenmesini kararlaştırmıştır.

B. Masraf ve harcamalar

Başvuranlar AİHM nezdinde yapmış oldukları yargı giderleri için 9.600 Euro talep etmektedir.

Hükümet bu miktarların aşırı olduğunu belirterek AİHM'den reddedilmesi talebinde bulunmaktadır.

AİHM, mahkemeye sunulan unsurlar ve bu konudaki yerleşik içtihat ışığında bütün yargı giderleri için başvuranlara toplam 2.000 Euro ödenmesine karar vermiştir.

C. Gecikme faizi

AİHM, gecikme faizi olarak Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi kolaylıklarına uyguladığı faiz oranına 3 puan ekleneceğini belirtmektedir.

BU GEREKÇELERE DAYALI OLARAK, AİHM, OYBİRLİĞİYLE,

1. Başvurunun *kabuledilebilir* olduğuna;

2. AİHS'nin 5 § 3. maddesinin *ihlal edildiğine*;

3. a) AİHS'nin 44 § 2 maddesi gereğince kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden Y.T.L.'ye çevrilmek üzere Savunmacı Hükümetin:

- i. başvuruların her birine 6.000 (altı bin) Euro manevi tazminat;
- ii. yargı giderleri için başvuranlara birlikte 2.000 (iki bin) Euro *ödemesine*;
- iii. belirtilen miktarların her türlü vergiden *muaf tutulmasına*;

b) Söz konusu sürenin bittiği tarihten itibaren ve ödemenin yapılmasına kadar, Avrupa Merkez Bankasının o dönem için geçerli faizinin üç puan fazlasına eşit oranda basit faizin *uygulanmasına*;

4. Adil tazmine ilişkin diğer taleplerin *reddine*;

KARAR VERMİŞTİR.